

De Kruisdraging

van Jeroen Bosch

Jeroen Bosch is een schilder, waardoor mensen al eeuwenlang zijn gefascineerd. Door zijn vreemde voorwerpen en figuren werd lange tijd gedacht dat zijn werk op zichzelf stond. Maar niets is minder waar. Jeroen Bosch is door en door een kind van zijn tijd.

Hij is geboren rond 1450 in Den Bosch en komt uit een geslacht van schilders. Zijn hele leven is hij werkzaam in Den Bosch en sterft daar rond 1516. De periode waarin hij leeft, is gekenmerkt door veel veranderingen. In die maatschappij is er een groeiende kritiek op de katholieke kerk. Er zijn bewegingen, zoals de Moderne Devotie, waarin mensen oproepen tot een persoonlijker geloof en navolging van Jezus. Een jaar na het overlijden van Jeroen Bosch start trouwens de reformatie. Daarnaast streeft men naar een betere moraal in de samenleving. Er is kritiek op dronkenschap, dwaasheid en seksuele immoraliteit.

Transformatie

In de kunst is er ook een transformatie gaande. In de eeuw dat Jeroen Bosch wordt geboren, doet de olieverf zijn intrede en deze manier van schilderen is dan nog volop in ontwikkeling. Jeroen Bosch levert hieraan een grote bijdrage. Jeroen Bosch staat vooral bekend om de vreemde figuren op zijn schilderijen. Er doen

in de loop van de tijd allerlei theorieën de ronde. Vaak wordt gedacht dat de beeldtaal van Jeroen Bosch helemaal op zichzelf staat en dat deze man misschien wel hallucinaties heeft. Tijdens mijn studie kunstgeschiedenis heb ik mij voor mijn afstudeerscriptie verdiept in het leven en werk van deze schilder en ik heb ontdekt dat alles op zijn schilderijen te verklaren is. De voorwerpen op zijn schilderijen zijn vergeleken met bodenvondsten uit de stad den Bosch, waar Jeroen Bosch leefde. Veel van die voorwerpen zijn terug te vinden op schilderijen van Jeroen Bosch.

Kritische thema's

Ook zijn er veel vragen gesteld bij de voorstellingen die hij uitbeeldt en waar die vandaan komen?

Veel voorstellingen leiden terug naar de geschriften van de rederijkers. De rederijkers maken in die tijd gedichten en dragen deze voor in toneelstukken waarin zij de maatschappij bekritisieren en de vinger leggen op de dwaasheden. Dronkenschap,

bordeelbezoek, en andere verleidingen worden aangekaart en er wordt gewezen op hoe mensen wel zouden moeten leven.

Dezelfde thema's snijdt Jeroen Bosch voor het eerst aan in de schilderkunst en dit maakt hem als schilder uniek. Mensen uit zijn tijd begrijpen feilloos wat hij uitbeeldt. Jeroen sluit met zijn morele schilderijen aan bij het denken van de rederijkers en met zijn religieuze beelden sluit hij aan bij de Moderne Devotie met een oproep tot innerlijke beleving van het geloof.

Jezus in de kijker

Dat is ook te zien op het schilderij van Jeroen Bosch in dit artikel. In het midden van het schilderij zien we Jezus die met gesloten ogen het kruis draagt. Om hem heen zien we allemaal groteske en vreemde gezichten. Er lijkt een grimmige sfeer te heersen in de groep die om het kruis heen is afgebeeld. Jezus daarentegen gaat op in het lijden. Dat is ook wat Jeroen Bosch bij de kijker wil oproepen: om niet naar de figuren rondom Jezus te kijken maar naar Jezus zelf. Ook jezelf

Er lijkt een grimmige sfeer te heersen in de groep die om het kruis heen is afgebeeld. Maar Jezus daarentegen gaat op in het lijden.

naar binnen te keren en je te vereenzelvigen met het lijden van Jezus.

Vragen

Ook bij dit schilderij worden veel vragen gesteld. Waarom is de kruisdraging op deze vreemde manier weergegeven? In de schilderkunst is dit niet gebruikelijk. Ik ontdekte recent dat Jeroen Bosch zich ook hierin weer laat inspireren door tijdgenoten. In veel kerken staat een altaarstuk van houtsnijwerk met daarin scènes uitgebeeld van het lijden van Jezus. Eén van die scènes is de uitbeelding van de kruisdraging van Jezus. In veel van deze bewaarde houtsnijwerken is er rondom Jezus eveneens een groep mannen uitgebeeld met vreemde en groteske gezichten. Daarin zijn veel overeenkomsten

te zien met het schilderij van Jeroen Bosch, die zich lijkt te laten inspireren door deze bestaande voorstellingen. Er zijn ook wandtapijten, heel gebruikelijke kunstvoorwerpen uit deze tijd. Op een wandtapijt uit die periode, heb ik een gelijkaardige uitbeelding van de kruisdraging gevonden als op dit schilderij.

Verbeeldingskracht

Jeroen Bosch is een schilder die veel thema's voor het eerst schildert. Hij verzint de thema's niet zelf, maar hij verbeeldt ze op een unieke, aansprekende manier, waardoor veel mensen zijn schilderijen hebben gekopieerd of zijn thema's hebben nagevolgd. Een goed voorbeeld hiervan is Pieter Brueghel. De kern van de boodschap van Jeroen Bosch is

de navolging van Jezus, die ook centraal staat bij de Moderne Devotie. Dit schilderij roept vandaag nog op tot meditatie of tijd met de Heer. Neem naar aanleiding van dit schilderij ook eens de tijd om, net als Jezus, je ogen te sluiten, om je af te sluiten van alle geluiden, stemmen en afleidingen van onze tijd. Om stil te staan bij het lijden en sterven van Jezus, bij alles wat Hij voor ons gedaan heeft en dank Hem daarvoor! En bid dat in onze tijd, in dit land veel mensen opnieuw tot geloof mogen komen in Jezus, die de dood heeft overwonnen en leeft: Hij die ons een hoopvolle toekomst geeft!

Gerdyne Baaij

Studeerde kunstgeschiedenis en is werkzaam bij Operatie Mobilisatie Zaventem waar zij o.a. werkt aan projecten om kunst in te zetten bij evangelisatie.